

НЕЗАЛЕЖНА МЕДІЙНА РАДА

Висновок № 23

щодо сюжетів про Аднана Ківана на одеських телеканалах

м. Київ

«12» лютого 2018 р.

I. Обставини справи

1. 24 листопада 2017 року до Незалежної медійної ради надійшло звернення від Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (лист № 16/577 від 23.10.2017) із проханням висловити позицію щодо відповідності розповсюдження сюжетів про Аднана Ківана, які транслювалися 19.09.2017 в ефірі ТОВ «ТРК “Андсер”» та 24.09.2017 в ефірі ТОВ «ТРК Міський телеканал»¹, вимогам Закону України «Про телебачення і радіомовлення» щодо заборони використання телерадіоорганізацій для пропаганди винятковості, зверхності або неповноцінності осіб за ознаками їхніх релігійних переконань, ідеології, належності до тієї чи іншої нації або раси, фізичного або майнового стану, соціального походження.

2. 4 січня 2018 року Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на факт неприпустимості потенційного розповсюдження мови ворожнечі.

3. Матеріал, наданий Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення до розгляду, з'являється після рекламного ролика про житловий комплекс в Одесі — і в ньому йдеться про вихідця з Сирії Аднана Ківана, одеського бізнесмена та власника Kadorg Group, відомого своєю діяльністю в будівельній сфері. Під час трансляції сюжету закадровий голос починає свій наратив про бізнесмена, стверджуючи про його прагнення перейти від статусу успішного бізнесмена до людини, яка монополює впливає на політику; йому приписується «комплекс Бога» (див. 02:06), а також те, що «*шайтан нашептал такие нездоровые во всех смыслах амбиции*» (02:30–02:35).

4. Після вступу розповідається історія пана Ківана та зростання його бізнесу. Стверджується, що почалася його кар'єра з допомоги «ворью», з яким Ківан «ещё будучи студентом, вошел в долю» (03:02–03:07). Далі він «знаходить» гроші в арабських інвестиційних фондах, де умовою для фінансування є демонстрація мусульманської набожності

---

¹ <https://netstor.nrada.gov.ua/sharing/Y0IbuZcmo>

та фінансування *«кого скажуть»*. Автори сюжету стверджують, що використання цих коштів призведе до експансії — спочатку економічної, потім політичної та релігійної. У контексті релігійної експансії зазначається, що гроші належать ваххабітам, *«желающим переустроить весь мир по законам шариата»* (04:20–04:27). Ківан немовбито почав інформаційний джихад на території Одеси, в тому числі — через Арабський культурний центр, який, на думку авторів передачі, перебуває під сильним впливом ваххабізму.

5. Далі в розповіді про «клан Ківанів» автори передачі стверджують, що цей «клан» контролював низку бізнесових сфер (*«нелегальная нефть, оружие, наркотики, контрабандные товары»*) (див. 05:20–05:26), а також готував підґрунтя для революції в Сирії після приходу Башара аль-Асада до влади. *«Террористическая организация ИГИЛ, запрещенная во всех странах, — вот что связывает Аднана Кивана и богатых финансистов с Востока»* — ця фраза лунає в ефірі (05:44–05:52); після цього зелений прапор компанії Ківана Kadorr Group також пов'язують із пропагандою радикального ісламу. Таким чином, пан Ківан, забудовуючи Одесу та її історичний центр, на думку авторів, виконує плани *«друзей-экстремистов»* із розширення впливу в місті, а також відмиває гроші, що походять із території конфлікту. Окремо Аднана Ківана називають *«радикальным ваххабитом»*, діяльність якого в Одесі є *«демонстражем основ украинского государства и построением в Одессе личной империи Kadorr Group»* (08:36–08:42) та *«презирающим всех и вся смотрящим с Востока»* (08:59–09:04). Також стверджується, що варто очікувати побудови в Одесі Ісламської держави зі своїми законами, законами шариату та хіджабами. Варто додати, що відеоряд супроводжується частими зображеннями представників Ісламської держави та інших терористичних угруповань.

II. Регулювання

1. Конституція України

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права

Стаття 20

2. Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

4. Закон України «Про телебачення і радіомовлення»:

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності телерадіоорганізацій

2. Не допускається використання телерадіоорганізацій для:

- закликів до розв'язування агресивної війни або її пропаганди та/або розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті;
- пропаганди винятковості, зверхності або неповноцінності осіб за ознаками їх релігійних переконань, ідеології, належності до тієї чи іншої нації або раси, фізичного або майнового стану, соціального походження.

Стаття 59. 1. Телерадіоорганізація зобов'язана:

в) поширювати об'єктивну інформацію.

Стаття 60. 1. Творчий працівник телерадіоорганізації зобов'язаний:

б) перевіряти достовірність одержаної ним інформації;

г) виконувати інші вимоги, які випливають із цього Закону і статуту телерадіоорганізації та укладеного ним з телерадіоорганізацією трудового договору.

III. Оцінка дотримання законодавства та професійних стандартів діяльності журналіста

1. Мова ворожнечі («hate speech») є одним з інструментів, за допомогою яких розколюється суспільство. Її небезпека полягає в апелюванні до емоцій слухачів чи глядачів, відімкнення в них раціональності при осмисленні певних виражень. У сучасному світі, сповненому надуманих і ненадуманих загроз, іскру ненависті можна розпалити з будь-якого факту про людину чи групу людей. У світлі військового конфлікту в Сирії, що триває протягом останніх років, такою іскрою в Україні, переважно християнській державі, стає релігія людини.

2. Мова ворожнечі є однією з небагатьох прямо заборонених форм вираження поглядів; **заборона виступів на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, передбачена статтею 20 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права.**

У Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № 97(20) згадано таку дефініцію мови ворожнечі: *«Всі види висловлювань, котрі поширюють, розпалюють, підтримують або виправдовують різноманітні форми ненависті, викликані нетерпимістю, зокрема нетерпимістю, що виявляється у формі дискримінації меншин і ворожого ставлення до них»*².

Так само «Артикль 19» у Кемденських принципах щодо свободи вираження поглядів та рівності також визначає, що забороненою може бути мова ненависті, що спричиняє **неминучий ризик дискримінації**, ворожого ставлення чи насильства щодо осіб, які належать до груп, щодо яких спрямована мова ненависті³.

Варто зважити й на позицію Європейського суду з прав людини, висловлену в рішенні у справі *Zana v Turkey*, в якій було відзначено, що слід зважати на контекст ситуації в певному географічному регіоні, в якому було озвучено те чи інше висловлювання⁴.

3. У сюжеті, що вийшов в ефірі місцевих одеських мовників, відбувається атака на місцевого бізнесмена близькосхідного походження Аднана Ківана. Більшість закидів, які звучать на його адресу, мотивуються його належністю до радикальних течій ісламу. Протягом сюжету його багатство пов'язують винятково з отриманням коштів від ваххабітів — релігійної меншини; при цьому не наведено жодного доказу зв'язків бізнесмена з цією релігійною меншиною, а протиставлення ісламу та радикального ісламу майже не висвітлюється. Пана Ківана звинувачують в організації різноманітних джихадів та *«демонтаже основ українського господарства и построением в Одессе личной империи Kadorr Group»*.

4. Окремо варто звернути увагу на прив'язку авторами сюжету діяльності пана Ківана до діяльності Ісламської держави — відомого терористичного угруповання. *«Террористическая организация ИГИЛ, запрещённая во всех странах, — вот что связывает Аднана Кивана и богатых финансистов с Востока»*, — ця фраза лунає в ефірі (05:44–05:52); також з'являються кадри представників цієї організації під час військових дій. Такі твердження в рамках сюжету спрямовані винятково на емоції глядача, на те, щоби посіяти у глядача страх виникнення подібного в його / її місті. Понад те, вони апелюють до ототожнення терористів з Ісламської держави з ваххабізмом, спрямовують думку глядача до того, що й Ківан належить до цієї релігійної меншини, а отже поводитиметься так, як поводить Ісламська держава.

Як уже згадувала Незалежна медійна рада у висновку *щодо неприпустимості поширення мови ненависті, ксенофобії та дискримінації за расовою, етнічною або релігійною ознакою у ЗМІ (на*

² http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_093

³ <https://www.article19.org/data/files/pdfs/standards/the-camden-principles-on-freedom-of-expression-and-equality.pdf>

⁴ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58115>

підставі порушень, допущених при висвітленні інформації про пункт тимчасового розміщення біженців у місті Яготині) (№ 3 від 4 квітня 2016 року)⁵, подібні згадки щодо мусульман і схожа контекстуалізація сюжету також загострюють увагу на уявному насильстві і створюють стереотипне бачення представників ісламської релігії як терористів, гвалтівників і т. д., що не відповідає дійсності; тож абсолютно неприпустимо вдаватися до подібних негативних узагальнень й керуватися такими стереотипами, адже це дорівнює поширенню ксенофобії та мови ворожнечі.

5. Варто зважити й на те, що передача транслювалася в Одесі і стосувалася місцевої публічної особи. Тож у контексті ситуації в регіоні, що розташований неподалік окупованих територій та сам пережив історію насильства на вулицях міста у 2014 році, трансляція відповідних сюжетів лише збільшує небезпеку соціального вибуху в регіоні. Створення ліній розподілу «свій — чужий», у цьому випадку на підставі релігії, спричиняє лише подальший розбрат у локальній спільноті.

6. З огляду на викладене вище, при трансляції 19.09.2017 в ефірі ТОВ «ТРК “Андсер”» та 24.09.2017 в ефірі ТОВ «ТРК Міський телеканал» сюжетів про Аднана Ківана було **порушено заборону на використання телерадіоорганізацій для розпалювання релігійної ворожнечі та ненависті.**

7. Окремо варто зазначити, що гострим у рамках аналізу цього сюжету є питання його аналізу на відповідність професійним стандартам журналістики. Цей матеріал претендує називатися журналістським розслідуванням, з огляду на спробу встановити зв'язки Аднана Ківана з його потенційними фінансовими донорами. Можна припустити, що матеріал, у якому робиться спроба проаналізувати зв'язок між публічною особою (якою є Аднан Ківан) із криміналітетом, є таким, що становить суспільну важливість. Водночас, як зазначала Незалежна медійна рада, той факт, що матеріал може бути суспільно важливим, **жодним чином не звільняє медіа при підготовці критичних матеріалів, що є частиною суспільних дебатів із певного питання, від дотримання професійних стандартів журналістики (п. 3 висновку щодо трансляції програми «Слідами грантоїдів: спеціальний репортаж» телеканалом «Україна» (№ 16 від 27 червня 2017 року)⁶; п. 3 висновку щодо сюжету «Отбор судей в Верховный Суд: кто виноват в срыве процесса» у програмі «Подробности» на телеканалі «Інтер» 13 червня 2017 року (№ 17 від 5 липня 2017 року)⁷; п. 6 висновку щодо трансляції телеканалом «UA: Суми» випуску «Видавці коммайна» передачі «Під прицілом» (№ 22 від 18 січня 2018 року)⁸.**

8. З переглянутого випливає, що автори сюжету щодо Аднана Ківана в цілому не зважали на наявність професійних стандартів журналістики: не наводять належних фактів для

⁵ <http://mediarada.org.ua/case/dyskryminatsiya-ta-ksenofobiya-u-vysvitlenni-temy-bizhentsiv-u-yahotyni/>

⁶ <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-prohramy-slidamy-hrantojidiv-spetsialnyj-reportazh-na-telekanali-ukrajina/>

⁷ <http://mediarada.org.ua/case/syuzhet-otbor-sudej-v-verhovnyij-sud-kto-vynovat-v-sryive-protsessa-u-prohrami-podrobnosti-na-telekanali-inter-13-cherhvnya-2017-roku/>

⁸ <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-ua-sumy-vypusku-vydavtsi-kommajna-peredachi-pid-prytsilom/>

підтвердження тез про зв'язки пана Ківана з Саудівською Аравією, місцевими бізнесменами, ваххабітами чи представниками Ісламської держави; не надається можливість висловитися особам, що мають іншу точку зору щодо діяльності бізнесмена; не відділяються та не відокремлюються факти й оцінні судження авторів програми. Цим самим, на думку Незалежної медійної ради, при трансляції **порушено стандарти достовірності, повноти і збалансованості подання інформації, а також стандарт відокремлення фактів від оцінних суджень.**

9. Подібно до сюжету, який аналізувався у *висновку щодо трансляції телеканалом NewsOne сюжету про розгляд комітетом із фінансових питань Конгресу США наявності корупції в НБУ (№ 20 від 2 листопада 2017 року)*⁹, подібна кількість порушень стандартів журналістської діяльності може свідчити про замовний характер сюжету та його використання задля чорного піару проти пана Ківана. **Незалежна медійна рада в цьому контексті, хоча й не заперечуючи можливості вчинення неправомірних дій паном Ківаном у реальному житті, вкотре вважає за потрібне наголосити на абсолютній неприпустимості подібного контенту (джинси) в медіапросторі.**

IV. Висновки

Незалежна медійна рада вважає, що при трансляції сюжетів про Аднана Ківана, які стали предметом розгляду цієї справи, ТОВ «ТРК “Андсер”» та ТОВ «ТРК Міський телеканал» припустилися порушення заборони на використання телерадіоорганізацій для розпалювання релігійної ворожнечі та ненависті, передбаченої абзацом четвертим частини другої статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», а також стандартів достовірності, повноти та збалансованості подання інформації і відокремлення фактів від оцінних суджень, відображених у статті 59 Закону України «Про телебачення і радіомовлення».

Результати голосування: «За» — 10;

«Проти» — 0;

«Утримуюсь» — 1.

Голова Незалежної
медійної ради

Наталія Лигачова

Секретар Незалежної
медійної ради

Ігор Розкладай

⁹ <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-newsone-syuzhetu-pro-rozhlyad-komitetom-z-finansovyh-pytan-konhresu-ssha-nayavnosti-koruptsiji-v-nbu/>